

Pokretne knjižnice – bibliobusi Koprivničko-križevačke županije 1979. – 2019.

LJILJANA VUGRINEC

Pokretne knjižnice – bibliobusi važan su dio ukupne županijske mreže narodnih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji. Osiguravaju dostupnost knjižničnih usluga u čak 20 općina u kojima nema stacioniranih knjižnica. Povodom 40 godina od osnivanja koprivničke Bibliobusne službe i 10 godina rada križevačke Bibliobusne službe, članak daje pregled stanja i razvoja pokretnih knjižnica u Županiji. Uvodno, autorica govori o ulozi i značaju bibliobusa te daje sažeti pregled razvoja pokretnog knjižničarstva u Hrvatskoj. U kontekstu ukupne županijske mreže narodnih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji, razmatra se uloga županijskih bibliobusa, njihove usluge, rezultati rada i specifičnosti, te osobito njihov doprinos omogućavanju dostupnosti knjižničnih usluga stanovništvu na najširem području Županije. Posebno su opisane aktivnosti i događanja u 2019. godini, vezana uz obilježavanje jubilarnih bibliobusnih obljetnica. Zaključno, razmatraju se moguće perspektive razvoja županijskih pokretnih knjižnica u budućnosti.

Ključne riječi: bibliobusi, pokretne knjižnice, Koprivnica, Križevci, Koprivničko-križevačka županija, Županijska matična služba za knjižnice

1. Uvod

Prema hrvatskim Standardima za narodne knjižnice¹, u okviru kojih su propisani i Standardi za pokretne knjižnice, »pokretna ili putujuća knjižnica naziv je za poseban oblik knjižnice smještene u prijevoznom sredstvu (motornom vozilu i sl.) koja ima osoblje i takvu opremu da omogućuje pružanje kvalitetne knjižnične usluge

na razini odgovarajuće stacionirane knjižnice istog kapaciteta.«

Prema međunarodnim Smjernicama za pokretne knjižnice IFLA-e², kao osnovna svrha svake službe pokretne knjižnice navodi se »promicanje jednakopravnosti u pružanju knjižničnih usluga povećanjem mogućnosti pristupa tim

¹ Standardi za narodne knjižnice. // Narodne novine 58, 1999. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1999_06_58_1071.html (1. 7. 2020.)

² Smjernice za pokretne knjižnice / prerađeno izdanje priredila radna skupina IFLA-ine Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Ianom Stringerom; [s engleskog prevela Sanja Kovačević; stručna redakcija prijevoda Ljiljana Črnjar, Ljiljana Vugrinec]. Zagreb: Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.

Sl. 1. Prvi festival putujućih knjižnica u Hrvatskoj, održan 1999. godine u Koprivnici

Sl. 2. Festival hrvatskih bibliobusa, Koprivnica, 2013.

uslugama«. Najvažnija značajka pokretnih knjižnica pri tome svakako je njihova pokretljivost i mogućnost da istim fondom i brojem osoblja mogu uslužiti i nekoliko međusobno udaljenih područja u istom danu, uz ostvarivanje rezultata koji zadovoljavaju knjižnične norme kako kvaliteto-
tom, tako i kvantitetom usluga.

U skladu s navedenim Smjernicama i opisanim značajkama, pokretne knjižnice u mnogim zemljama Europe i svijeta predstavljaju vrlo razvijen i popularan oblik narodnih knjižnica. Bibliobusi, bibliokombiji, bibliobrodovi i razna druga prijevozna sredstva često djeluju kao »produžene ruke« klasičnih, stacioniranih javnih knjižnica, s ciljem da što većem broju stanovnika omoguće ostvarivanje jednog od temeljnih ljudskih prava na dostupnost knjiga i informacijske tehnologije potrebnih za informiranje, učenje i korištenje kulturnih sadržaja.

Upravo zahvaljujući pokretnim knjižničnim uslugama i bibliobusima koji djeluju uz knjižnice u Koprivnici i u Križevcima, a obilaze područje čak 20 općina bez mjesnih knjižnica, na kojem živi gotovo 50.000 stanovnika³, i Koprivničko-križe-

vačka županija svrstala se među hrvatske, ali i europske regije s osobito razvijenom pokretnom knjižničnom djelatnošću. Uz to, jedna je od malobrojnih županija u Hrvatskoj koja je uspjela ostvariti cilj stopostotne pokrivenosti područja temeljnim knjižničnim uslugama za stanovništvo.⁴ Točnije, jedna je od samo dvije županije u Hrvatskoj, uz Sisačko-moslavačku (ako se izuzme Grad Zagreb) u kojoj je knjižničnim uslugama narodnih knjižnica, i to velikim dijelom baš zahvaljujući bibliobusima, obuhvaćeno cijelo područje Županije, tj. gdje stanovnici svih 25 jedinica lokalne samouprave, 3 grada i sve 22 općine, imaju mogućnost korištenja knjižničnih usluga narodne knjižnice na svom području, bilo stacionirane ili pokretne.

Državni zavod za statistiku. *Rezultati popisa stanovništva 2011.*: 1. *Kontingenti stanovništva po gradovima/općinama, Popis 2011.* Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/Ho1_01_03/Ho1_01_03.html (1. 7. 2020.)

4 VUGRINEC, Ljiljana: *Narodne knjižnice u Koprivničko-križevačkoj županiji – primjer organizacije županijske knjižnične mreže.* // *Vjesnik bibliotekara Hrvatske* 62, 1 (2019.), 297 Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/743> (1. 7. 2020.)

3 Prema Popisu stanovnika 2011., u 20 općina koje knjižničnim uslugama pokrivaju bibliobusu živi 48.978 stanovnika. Izvor:

2. Pokretne knjižnice u Hrvatskoj

Hrvatska po svojoj geografskoj konfiguraciji, kao i po svojim demografskim, prometnim i gospodarskim obilježjima, spada među zemlje koje su idealne za organizaciju dijela knjižničnih usluga za stanovništvo kroz pokretne knjižnice. Razlog tome su velika i slabo naseljena ruralna područja, s malim i raštrkanim naseljima, kojih ima praktično u svim županijama, kao i većinom nerazvijen javni promet između većih gradova i ruralnih naselja, kako u brdskim, tako i u nizinskim područjima. Međutim, zbog raznih prepreka, od kojih su najčešće one financijske prirode, samo osam od dvadeset hrvatskih županija te Grad Zagreb imaju organizirane bibliobusne službe, kojih u Hrvatskoj u 2020. godini djeluje devet, s ukupno trinaest bibliobusa. Od toga broja, dvije bibliobusne službe nalaze se u Koprivničko-križevačkoj županiji, s dva od ukupno trinaest hrvatskih bibliobusa.

Službe pokretnih knjižnica osnovane uz pojedine središnje gradske knjižnice, u Hrvatskoj organizirano djeluju već pola stoljeća, no, tradicija im je i puno duža, čak i više od stoljeća. Najstarija pokretna knjižnica u Hrvatskoj zabilježena je 1911. kad su se po prvi put kočijama u sanducima razvozile knjige do čitatelja u okolici grada Karlovca.⁵ Poslije Drugog svjetskog rata nastavila se slična praksa u mnogim krajevima Hrvatske, između ostalih, i u okolici Đurđevca⁶ gdje su knjige dovožene zaprežnim kolima na određeno vrijeme, u sela, škole, poduzeća, proizvodne pogone ... U razdoblju od druge polovice 70-ih do polovice 80-ih godina, bibliobusne službe u Hrvatskoj dostižu vrhunac razvoja: krajem 1985. godine djelovalo je čak 16 službi

sa 17 vozila. Starenje vozila i nedostatak sredstava za nabavu novih bibliobusa, kao i ratne prilike 90-ih godina uzrokovale su gašenje mnogih pokretnih službi. Krajem 90-ih godina preostalo ih je samo 6 – u Zagrebu, Rijeci, Karlovcu, Koprivnici, Bjelovaru i Čakovcu – s ukupno 7 vozila.⁷

Novi zamah u razvoju pokretnih knjižnica u Hrvatskoj događa se u prvom desetljeću 21. stoljeća. Godine 2001. osnovana je Komisija za pokretne knjižnice u okviru Hrvatskog knjižničarskog društva. U osnivanju ove Komisije značajnu su ulogu imali i koprivnički knjižničari jer je i inicijativa za osnivanje Komisije došla s 1. okruglog stola o pokretnim knjižnicama u Hrvatskoj koji je održan upravo u Koprivnici 1999. godine⁸. Zalaganjem Komisije i u suradnji s Nacionalnom i sveučilišnom knjižnicom te Hrvatskim knjižničarskim društvom, Ministarstvo kulture Republike Hrvatske od 2002. pokrenulo je novu liniju sufinanciranja nabave bibliobusa. U razdoblju od 2002. do 2016. godine nabavljeno je u Hrvatskoj ukupno 13 bibliobusnih vozila: obnovljen je vozni park postojećih bibliobusnih službi te nabavljeni novi bibliobusi u Bjelovaru, Čakovcu, Karlovcu, Koprivnici, Rijeci i Zagrebu što je omogućilo njihovo održanje i nastavak rada ovih službi koje su bile na rubu svoje egzistencije zbog starih i neispravnih vozila. Osnovane su i četiri nove bibliobusne službe: Osijek, Vinkovci, Zadar i Križevci. Uz to, u Zadru, Karlovcu i Rijeci nabavljena su dodatna vozila – za svaku službu još po jedno.

Od 1999. godine organiziraju se u Hrvatskoj nacionalni tematski stručni skupovi o putujućim knjižnicama – okrugli stolovi⁹, s ciljem čvršćeg stručnog povezi-

5 ČRNJAR, Ljiljana; VUGRINEC, Ljiljana: *Pokretne knjižnice u Hrvatskoj: pogled iz prošlosti u budućnost* // *Pokretne knjižnice u Hrvatskoj: zbornik radova* (ur. Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Biščan), Zagreb ; Karlovac: Hrvatsko knjižničarsko društvo ; Gradska knjižnica »Ivan Goran Kovačić« Karlovac, 2012., 10–11.

6 ŠVEC, Vesna. *Prva pokretna knjižnica: više pomoći prosvjetnih radnika*. // *Glas Podravine* 15, 33(7. 9. 1963.), 5.

7 ČRNJAR, Ljiljana; VUGRINEC, Ljiljana: Nav. dj. 15–16.

8 Voditeljica Županijske matične službe Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica, Ljiljana Vugrinec, bila je članica prve Radne grupe za pokretne knjižnice od 2001., a kasnije i predsjednica ove Komisije u dva mandata, od 2010. do 2014. godine.

9 *Okrugli stolovi o pokretnim knjižnicama u Hrvatskoj 1999.* – 2011. // *Pokretne knjižnice u Hrvatskoj: zbornik radova* (ur. Ljiljana Vugrinec, Ljiljana Črnjar, Frida Biščan), Zagreb; Karlovac: Hr-

vanja pokretnih knjižničara te razmjene domaćih i stranih stručnih iskustava.

U razdoblju od 1999. do 2019. godine održano je u Hrvatskoj 14 tematskih okruglih stolova o pokretnim knjižnicama. Koprivnički i križevački knjižničari zajedno sa svojim bibliobusima redoviti su sudionici svih okruglih stolova i festivala bibliobusa u Hrvatskoj gdje redovito kroz izlaganja i postere prezentiraju svoj rad i projekte, ali i uče od drugih. Od 2005. godine kao popratna službena manifestacija uz okrugle stolove organiziraju se festivali bibliobusa koji kao medijski izuzetno atraktivna događanja privlače pažnju javnosti na putujuće knjižnice i pridonose promoviranju njihove djelatnosti. Putem okruglih stolova i festivala bibliobusa uspostavljena je razgranata međunarodna suradnja s kolegama iz Slovenije, Srbije, Portugala, Mađarske, Bosne i Hercegovine, Crne Gore, Njemačke, Nizozemske, Austrije, Italije, Španjolske... Okrugli stolovi o pokretnim knjižnicama, koji se od 2009. organiziraju svake druge godine, i na kojima uz domaće stručnjake redovito sudjeluju i renomirani predavači iz inozemstva, kao i bibliobusi iz mnogih europskih zemalja, stekli su do danas, nakon punih 20 godina tradicije, veliki međunarodni ugled i znatno pridonijeli razvoju pokretnog knjižničarstva ne samo u Hrvatskoj, već i u široj regiji.

Treba istaknuti da su dva okrugla stola o pokretnim knjižnicama s međunarodnim sudjelovanjem vrlo uspješno održana i u Koprivnici (1999.¹⁰ i 2013.¹¹), u organizaciji Knjižnice i čitaonice »Fran Galović«

Koprivnica i suorganizaciji Društva knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja.

Koprivnički i križevački putujući knjižničari, kao redovni i pridruženi članovi Komisije za pokretne knjižnice uključeni su u planiranje, pripremu i provedbu svih skupova o pokretnim knjižnicama u Hrvatskoj, gdje god se organiziraju. Također, redovito sudjeluju s izlaganjima i posterima i na knjižničnim stručnim skupovima i festivalima bibliobusa u susjednim zemljama – Mađarskoj, Sloveniji, Srbiji. Za unapređivanje rada domaćih bibliobusa razmjenom iskustava i primjera dobre prakse, ali i za njihovo promoviranje izvan granica Hrvatske, posebno su značajna sudjelovanja koprivničkih putujućih knjižničara s izlaganjima i predstavljanjem vlastitih projekata na međunarodnim i svjetskim konferencijama kao što su Svjetski kongres IFLA-e (2019.)¹² i INELI Balkans¹³ konferencije u Grčkoj i Turskoj (2015., 2016. i 2017.), ali i na regionalnim konferencijama i festivalima u regiji – osobito u Sloveniji (redovito od 1999. do danas) te u Mađarskoj (Pečuh 2015., 2018.).

Za podršku razvoju pokretnih knjižnica u Hrvatskoj važna je i izdavačka djelatnost u kojoj sudjeluje Komisija za pokretne knjižnice Hrvatskoga knjižničarskog društva. Godine 2011. objavljen je prijevod IFLA-inih Smjernica za pokretne knjižnice¹⁴ na hrvatski jezik, a godinu dana kasnije, 2012., Zbornik o pokretnim knjižnicama u Hrvatskoj¹⁵ u kojem su, s jedne

vatsko knjižničarsko društvo; Gradska knjižnica »Ivan Goran Kovačić« Karlovac, 2012., 175–219.

10 VUGRINEC, Ljiljana. *Okrugli stol o pokretnim knjižnicama Putujuće knjižnice – stanje i perspektive, Koprivnica, 21. travnja 1999.* // *Pokretne knjižnice u Hrvatskoj: zbornik radova* (ur. Ljiljana Vugrinec; Ljiljana Črnjar; Frida Bišćan), Zagreb; Karlovac: Hrvatsko knjižničarsko društvo; Gradska knjižnica »Ivan Goran Kovačić« Karlovac, 2012., 177–181.

11 VUGRINEC, Ljiljana. »MI IMAMO BIBLIOBUS! A VI?«: 11. *okrugli stol o pokretnim knjižnicama u Republici Hrvatskoj i 5. festival hrvatskih bibliobusa.* // *Svezak 15, 15, 2013.*, 64. Dostupno na: http://www.drustvo-knjiznicara-bpkp.hr/svezak/svezak15/svezak_15_2013.pdf (1. 7. 2020.)

12 Koprivničke knjižničarke na Svjetskom knjižničarskom kongresu u Ateni, 24.-30. 8. 2019. // *Mrežne stranice Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica, 2019.* Dostupno na: http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/default_vijest.asp?sid=8040 (1. 7. 2020.)

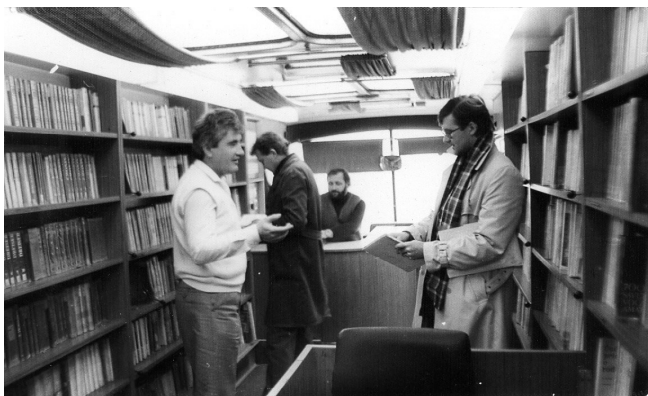
13 *U Sofiji održana 2. konvencija INELI Balkans.* // HKD novosti, 72, 2017. Dostupno na: <https://www.hkdruštvo.hr/hkdnovosti/clanak/1297> (1. 7. 2020.)

14 Nav. dj.

15 *Pokretne knjižnice u Hrvatskoj: zbornik radova* (ur. Ljiljana Vugrinec; Ljiljana Črnjar; Frida Bišćan), Zagreb; Karlovac: Hrvatsko knjižničarsko društvo; Gradska knjižnica »Ivan Goran Kovačić« Karlovac, 2012.

Sl. 3. Prvi koprivnički bibliobus, 1979.

Sl. 4. U koprivničkom bibliobusu 1980-ih, na stajalištu u »Podravki«

strane okupljena izlaganja s 10. okruglog stola o pokretnim knjižnicama održanog u Karlovcu 2011., a s druge strane ova publikacija predstavlja svojevrsnu monografiju i daje povijesni prikaz razvoja i stanja pokretnih knjižnica u Hrvatskoj od početka 20. stoljeća pa do današnjeg vremena. Izdavač obje publikacije je Hrvatsko-knjižničarsko društvo (hkdrustvo@hkd.hr), a u pripremi i objavljivanju obje publikacije svoj značajan doprinos dali su i knjižničari iz Koprivnice i Križevaca, kao autori članaka i urednici spomenutih publikacija. Osim navedenih izdanja, knjižničari iz Koprivnice i Križevaca pisali su o svojim iskustvima i uspješnim rezultatima rada u po-

kretnim knjižnicama i u drugim stručnim publikacijama, kao što su Vjesnik bibliotekara Hrvatske, HKD novosti, regionalni časopis Svezak, kao i u stranim stručnim časopisima – slovenskoj »Knjižnici«, Krajujevačkom čitalištu i drugima.

3. Zašto su pokretne knjižnice (i) danas potrebne?

Pristup uslugama narodne knjižnice, građi potrebnom za čitanje, učenje, provođenje slobodnog vremena, kao i za informirano sudjelovanje u životu zajednice i društva u cjelini smatra se danas civilizacijskom tekovinom i jednim od osnovnih ljudskih prava, kao što kaže UNESCO-ov manifest o narodnim knjižnicama (1994.) Međutim, nemaju svi građani prilike na jednak način ostvariti to pravo, pogotovo ako žive u malim mjestima, u izoliranim područjima, udaljenima od većih gradskih središta.

Naglasak je, stoga, putujućih knjižnica u svijetu, pa tako i onih u Hrvatskoj, oduvijek, kao i danas, bio na pružanju usluga upravo tim ranjivim kategorijama korisnika – osobama koje žive u malim, udaljenim naseljima, poglavito djeci, starijima, teže pokretnim osobama i osobama s invaliditetom, šticeenicima ustanova s ograničenom pokretljivošću – domova za starije i nemoćne osobe, pa i zatvorenici i sl.

Osim što donose literaturu za sve uzraste i daju poticaj i mogućnost za njegovanje vještine i kulture čitanje, bibliobusi su često i jedina mjesta gdje stanovnici udaljenih malih naselja imaju pristup informacijskim tehnologijama, građi potrebnom za obrazovanje i cjeloživotno učenje i slično. Važna je i uloga bibliobusa u poticanju čitanja, osobito kod djece od najranije dobi, te stoga i bibliobusi u Hrvatskoj često imaju svoja stajališta upravo uz dječje vrtiće i škole. Pokretne knjižnice u svijetu danas nerijetko pružaju i posebno prilagođene usluge za pojedine skupine korisnika, a mogu se i specijalizirati za određene vrste usluga – tako postoje bibliobusi koji su

Sl. 5. Bibliobusna posada, knjižničar Mladen Tudić i vozač Ivo Trepotec bili su zaštitni znak koprivničkog bibliobusa više od 30 godina, sve do odlaska obojice u mirovinu 2014.

specijalno opremljeni i služe npr. poučavanju osoba treće životne dobi o korištenju suvremene informacijske tehnologije (Finska), ili razvoju STEM vještina za mlade (Danska) i sl.

Čak i u uvjetima kada su virtualne usluge sve dostupnije, pa se dio knjižnične građe i usluga danas koristi i *online*, razvoj i primjena tehnologije koja je uobičajena u gradskim sredinama, ne može se poistovjetiti s onom u najmanjim naseljima u koja odlaze pokretne knjižnice i gdje su, npr. mogućnosti korištenja interneta ponekad još uvijek ograničene, ili čak uopće ne postoje. Ne treba zanemariti niti socijalne pretpostavke, budući da su pojedine skupine stanovnika u slabije razvijenim ruralnim područjima često i manje kupovne moći pa nemaju mogućnosti kupovanja potrebne opreme, niti plaćanja internetskih usluga. Budući da se ovdje često radi o starijem stanovništvu u područjima iz kojih se mladi iseljavaju, prisutan je i problem nedovoljnog znanja za korištenje suvremenih tehnologija, te potreba za individualnom podrškom koju upravo osoblje pokretnih knjižnica često pruža svojim korisnicima. Zbog svega navedenog, *pokrivenost* nekog područja stajalištima pokretnih knjižnica u pravilu doslovno znači i *dostupnost* tih usluga, jer bez pokrivenosti područja stajalištima pokretne knjižnice, najčešće ne bi moglo biti ni dostupnosti bilo kakvih knjižničnih usluga za veliki dio stanovništva na tim područjima.

4. Mjesto i uloga pokretnih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji 2019./20.

4.1. Mreža narodnih knjižnica

Knjižničnu mrežu narodnih knjižnica Koprivničko-križevačke županije¹⁶ čini pet narodnih knjižnica i dva bibliobusa. To su gradske knjižnice: Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica, ujedno i matična županijska knjižnica; Gradska knjižnica »Franjo Marković« Križevci i Gradska knjižnica Đurđevac, te općinske knjižnice: Narodna knjižnica Virje i Općinska knjižnica Sidonije Rubido Erdödy Gornja Rijeka.

Bibliobus Koprivnica knjižničnu uslugu pruža u 17 općina koprivničkog i đurđevačkog područja, a Bibliobus Križevci djeluje u 3 općine Kalničkog prigorja te na širem području grada Križevaca. Pokrivenost Koprivničko-križevačke županije uslugama narodnih knjižnica u 2020. godini iznosi 100 % jer stanovnici od 2015. godine pa sve do danas imaju mogućnost korištenja usluga narodnih knjižnica – bilo stacioniranih ili pokretnih – u svim jedinicama lokalne samouprave, tj. u sva 3 grada i sve 22 općine.

Analizom rezultata rada županijskih knjižnica u 2019. godini¹⁷, na temelju statističkih podataka koje na godišnjoj osnovi prikuplja Županijska matična služba, a obrađuje Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu za potrebe Ministarstva kulture RH, u svrhu praćenja stanja te planiranja daljnjeg razvoja knjižnične djelatnosti u Hrvatskoj, dobiven je niz podataka koji pokazuju koliko važnu ulogu u životu ljudi i zajednice imaju narodne knjižnice

¹⁶ VUGRINEC, Ljiljana: *Narodne knjižnice u Koprivničko-križevačkoj županiji – primjer organizacije županijske knjižnične mreže* // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 62, 1 (2019), 298. Dostupno na: <https://www.hkdrustvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/743> (1. 7. 2020.)

¹⁷ *Koprivničko-križevačka županija: Opisna analiza stanja narodnih knjižnica - 2019.* // Arhiva Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica, travanj 2020.

u Županiji. To potvrđuje ukupno 14.127 učlanjenih korisnika u knjižnice i bibliobuse u 2019. godini¹⁸, što iznosi 12,2 % ukupnog stanovništva Županije. U bibliobuse je na kraju 2019. bilo učlanjeno ukupno 3.214 korisnika, od čega je 2.558 članova u koprivničkom i 656 u križevačkom bibliobusu. Članstvo bibliobusa čini gotovo četvrtinu od ukupnog broja učlanjenih korisnika u narodne knjižnice u Županiji, što rječito govori o velikom značaju pokretnih knjižnica za građane.

O ulozi knjižnica i opsegu njihove djelatnosti, uz broj učlanjenih, najviše govori posjećenost knjižnica, kao i broj posudbi knjižnične građe. Knjižnice i bibliobusi u Županiji zabilježili su u 2019. ukupno 456.861 posjeta te posudbu ukupno 307.527 jedinica građe, ili prosječno 22 jedinice po učlanjenom korisniku u godinu dana. Ako podijelimo broj posjeta i posudbi okvirnim brojem radnih dana u 2019. (cca 250), doznajemo da je svakog dana knjižnice i bibliobuse u Županiji posjećivalo prosječno 1.827 korisnika koji su posudili 1.230 jedinica građe dnevno.¹⁹

Iznesene brojke pokazuju i potvrđuju izraženu potrebu i interes građana svih dobnih skupina za uslugama knjižnica i bibliobusa. Također ukazuju na izniman angažman knjižničara u neposrednom radu i svakodnevnim kontaktima s korisnicima, te u organizaciji različitih događanja za zajednicu. Uloga knjižnica u životu lokalne zajednice danas nikako više nije samo posuđivanje knjiga, kao što se u javnosti još uvijek ponekad pogrešno percipira, već one predstavljaju svima otvorena i dostupna mjesta susreta, druženja, razmjene i pokretanja novih ideja, kulturna i komuni-

kacijska središta i okupljališta, generatori demokracije, kreativnosti, stvaranja i razvoja, »dnevne sobe« i »učionice« u zajednici.

Knjižnice i bibliobusi također pridonose gospodarskom razvoju područja tako što pojedincima svih dobi i interesa osiguravaju informacije, literaturu i prilika za učenje, pružaju podršku u traženju ili pokretanju vlastitog posla, profesionalnom usavršavanju, doškolovanju, prekvalifikaciji. Sve je veći i broj virtualnih posjeta korisnika knjižnicama te se u velikoj mjeri koriste digitalne usluge knjižnica (pretraživanje baza podataka o građi, »Pitajte knjižničara« i sl.) što je jednako trendovima u drugim zemljama Europe. I u svim drugim aspektima i segmentima života knjižnice i bibliobusi podupiru zajednicu i sve njene članove, od djece do najstarijih, osobito s ciljem poticanja zanimanja za knjigu i čitanje te s posebnom brigom i podrškom za najranjivije članove, djecu, mlade, za obitelji i starije sugrađane, manjinske skupine, osobe s invaliditetom i sve druge građane s posebnim potrebama.

4.2. Bibliobusne službe u knjižničnoj mreži

Koprivničko-križevačka županija prva je i još uvijek jedina županija u Hrvatskoj gdje su dvije bibliobusne službe organizirane u dva različita grada: u Koprivnici i Križevcima. U svim ostalim županijama u Hrvatskoj koje imaju bibliobuse, bibliobusna služba smještena je isključivo uz jednu, i to matičnu županijsku knjižnicu. Iako u nekim županijama djeluju i po dva vozila, koji obuhvaćaju različite terene (u Zagrebu, Rijeci, Karlovcu i Zadru), oba vozila smještena su organizacijski uz istu knjižnicu i čine dio iste bibliobusne službe.

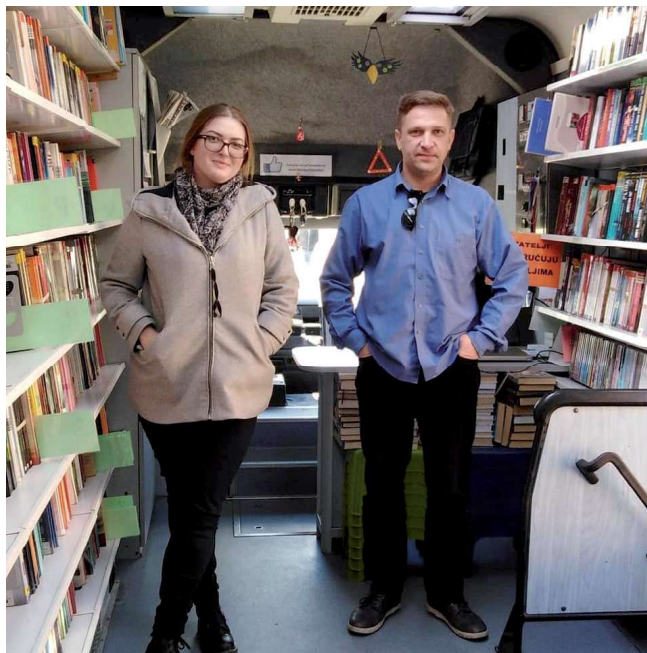
Da bismo odgovorili na pitanje – zašto su potrebne dvije bibliobusne službe i čemu čak dva bibliobusa u jednoj relativno maloj županiji, kao što je Koprivničko-križevačka, površine svega 1.772 km², moramo se vratiti četvrt stoljeća unatrag. Prije 25 godina, sredinom 90-ih godina, u Hrvatskoj je reorganiziran knjižnični su-

18 Statistički podaci i pokazatelji uspješnosti za narodne knjižnice za 2019. godinu. // Nacionalna i sveučilišna knjižnica: Hrvatski zavod za knjižničarstvo: Portal matične djelatnosti, 2020. Dostupno na: <http://maticna.nsk.hr/statistika/preuzimanje/> (1. 7. 2020.)

19 Narodne knjižnice i bibliobusi u našoj Županiji u 2019. zabilježili gotovo pola milijuna posjeta građana. // Mrežna stranica Knjižnice i čitaonice »Fran Galović«, 2020. Dostupno na: http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/default_vijest.asp?sid=8359 (1. 7. 2020.)

stav i utvrđene su nove smjernice za formiranje mreža narodnih knjižnica. Uspostavljen je sustav *županijske matičnosti* te Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica od 1995. dobiva status županijske matične knjižnice i time postaje nadležna za brigu o stanju i pomoć u razvoju narodnih i školskih knjižnica na području Koprivničko-križevačke županije.²⁰ U svrhu obavljanja ovih novih razvojnih i stručnih poslova i zadataka, osniva se posebna organizacijska jedinica u okviru Knjižnice – Županijska matična služba.

Temeljem Zakona o knjižnicama²¹ donesenog u Hrvatskoj 1997. (koji je 2019. zamijenjen novim Zakonom o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti²²), Županijska matična služba²³ izradila je krajem 90-ih godina nacrt razvoja buduće mreže knjižnica Koprivničko-križevačke županije²⁴, koji je uvažavao dotadašnji dosegnuti stupanj razvoja knjižničarstva u regiji, buduće potrebe, ali i geografske i demografske specifičnosti regije. S obzirom na izrazito nizinsko područje uz rijeku Dravu te brdovito-planinska područja Bilogore i Kalničkog prigorja kao i na relativno slabu naseljenost Županije, u nacrtu razvoja županijske mreže stoga su već od samog početka vrlo veliku ulogu dobile pokretne knjižnice, kao idealan oblik pru-

Sl. 6. Posada koprivničkog bibliobusa 2020.: Valentina Mikec i Siniša Lukač

žanja knjižničnih usluga upravo za mala naselja kakva na ovom području prevladavaju.

Dio županijskih naselja već je i u to vrijeme, 90-ih godina prošloga stoljeća, bio pokriven stajalištima bibliobusa, ali samo u najbližoj okolini Koprivnice, jer je postojeci, tada već dvadesetak godina star koprivnički bibliobus zbog istrošenosti mogao voziti samo na kratkim relacijama, tj. samo do obližnjih općina koje gravitiraju županijskom središtu Koprivnici. Zato je jedan od prvih preduvjeta za dalji razvoj županijske knjižnične mreže bio nabava novog vozila za koprivničku bibliobusnu službu.

Nakon nabave drugog, modernijeg, a ujedno i sadašnjeg bibliobusnog vozila (od 2004.) koprivnički bibliobus svoju mrežu stajališta proširio je i na okolicu grada Đurđevca te danas pokriva čak 17 općina, gdje živi više od 37.000 stanovnika. Ali, potrebe za knjižničnim uslugama postojale su, osim u selima oko gradova Kopriv-

20 Ministarstvo kulture RH od 1996. godine posebno financira rad županijske matične službe pokrivanjem troškova plaće jednog zaposlenika – voditelja Službe te godišnjim namjenskim sredstvima za materijalne troškove rada Službe.

21 *Zakon o knjižnicama*. // Narodne novine 105, 1997. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_10_105_1616.html (1. 7. 2020.)

22 *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*. // Narodne novine 17, 2019. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2019_02_17_356.html (1. 7. 2020.)

23 VUGRINEC, Ljiljana: *Županijska matična služba Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica*. // Podravski zbornik 38/2012 (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2012., 172–190.

24 *Izješće Županijske matične službe o stanju narodnih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji i nacrt za izgradnju županijske knjižnične mreže*, listopad 1999., Arhiva Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica

nice i Đurđevca, također i u okolici grada Križevaca, tj. u Kalničkom prigorju čija su specifičnost rasuta planinska naselja, i to bez povijesne tradicije knjižničarstva i navike korištenja knjižnice u tom kraju. Međutim, zbog konfiguracije terena, uskih, strmih i zavojitih planinskih cesta ovog brdsko-planinskog područja, kao i zbog velike udaljenosti od Koprivnice, postojeći koprivnički bibliobus dužine 8 metara nije mogao uključiti i naselja Kalničkog prigorja u svoju mrežu stajališta.

Za specifičan križevački brdsko-planinski teren bilo je primjerenije nabaviti manje vozilo kombi tipa, umjesto velikog bibliobusa na kamionskom podvozju kao što je koprivnički. Također, procijenjeno je isplativijim osnovati službu pokretne knjižnice bliže području koje ona treba obuhvatiti čime se štedi na vremenu putovanja do stajališta na gorivu, a vozilo se manje troši jer ne putuje na duge relacije. Stoga se u Koprivničko-križevačkoj županiji krenulo u osnivanje još jedne, nove bibliobusne službe. Osnivanje druge bibliobusne službe podržala je i Županija, jer se time ostvarivao i cilj što ravnomjernijeg razvoja knjižnične mreže na cijelom njenom području.

Troškove za rad dva županijska bibliobusa od 2009. zajednički pokrivaju Županija, zatim općine i poduzeća kao korisnici bibliobusne usluge, a uključuje se Ministarstvo kulture RH (u troškove nabave knjižnične građe i računalne opreme) te sudjeluju i osnivači gradskih knjižnica u čijem sastavu djeluju bibliobusi – gradovi Koprivnica i Križevci. Sufinanciranjem pokretnih knjižnica iznosom od cca 60 % njihovih ukupnih troškova, što u praksi pokriva plaće zaposlenika u bibliobusima, Koprivničko-križevačka županija predstavlja ključan faktor u zatvaranju minimalne financijske konstrukcije neophodne da bi rad bibliobusa uopće bio moguće. Na taj način Županija ispunjava i svoju zakonsku obavezu iz Članka 10. Zakona o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti (2019.) a istovremeno pomaže i olakšava financiranje bibliobusne usluge samim korisnicima

– općinama na svome području, čime neposredno pridonosi povećanju kvalitete života svojih građana širom Županije.

Radi pravnog reguliranja dotacija iz proračuna Županije u svrhu pokrivanja troškova rada bibliobusa, gradske knjižnice u sklopu kojih djeluju bibliobusi te gradovi Koprivnica i Đurđevac kao njihovi osnivači sklopili su sa Županijom Sporazum o sufinanciranju bibliobusne djelatnosti na rok od tri godine koji se po isteku tog razdoblja sporazumno produljuje. Također, same knjižnice kao pružatelji usluga sklapaju ugovore o pružanju bibliobusne usluge s općinama kao korisnicima usluga koji se obnavljaju svake godine, na temelju izvješća o korištenju bibliobusa u pojedinoj općini za proteklu godinu.

S obzirom na to da je u županijske bibliobuse na kraju 2019. bilo učlanjeno ukupno 3.214 korisnika i na činjenicu da članstvo bibliobusa čini čak 22,8 % od ukupnog broja učlanjenih korisnika u narodne knjižnice u Županiji (14.127 u 2019.), možemo reći da su sva ulaganja u rad pokretnih knjižnica u potpunosti opravdana i više nego potrebna.

4.3. Bibliobusna služba Knjižnice i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica

Bibliobusna služba Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica osnovana je 1979. godine, a bibliobus je prvi put krenuo na teren 26. ožujka 1979.²⁵ Prvo bibliobusno vozilo kapaciteta oko 3.000 svezaka knjiga nabavljeno je u Tvornici automobila u Mariboru. Stari bibliobus vozio je do 2003. godine.

Drugi bibliobus stigao je 2004. i vozi već 16 godina što znači da je sada već i on pri kraju svog životnog vijeka, s obzirom da se trajanje ovakvih specijalnih vozila procjenjuje na 10 – 15 godina. Osim toga,

²⁵ VUGRINEC, Ljiljana: *Bibliobusna služba Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica*. // Knjižnice i čitaonice grada Koprivnice 1650. – 2010. Spomenica Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica (ur. Dijana Sabolović-Krajina), Koprivnica: Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica, 2010., str. 190–202.

vozilo je i tehnološki zastarjelo, te je hitno potrebna zamjena novim bibliobusom.

Prvi zaposlenici u bibliobusu bili su vozač Ivo Trepotec i knjižničar Josip Blažek kojeg je ubrzo zamijenio Mladen Tudić. Legendarni bibliobusni dvojac Trepotec – Tudić činio je posadu koprivničkog bibliobusa sve do odlaska obojice u mirovinu, 2014. godine.

Od 2014. do 2020. u bibliobusu su se izmijenile dvije diplomirane knjižničarke, Ana Škvarić (2014. – 2018.) i Petra Dravinski (2018. – 2020.), koje su obje svaka na svoj način znatno pridonijele modernizaciji i razvoju usluga i širenju mreže stajališta bibliobusa te unaprijedile i osuvremenile njegov rad. U koprivničkom bibliobusu i danas radi dvoje zaposlenika, vozač, Siniša Lukač – pomoćni knjižničar (SSS) i diplomirana knjižničarka – informator (VSS), Valentina Mikec, koja je od 2020. ujedno i voditeljica Službe.

Na kraju 2019. bibliobus je imao ukupno 50 stajališta²⁶ – od toga 48 stajališta u 39 naselja na području 17 općina u kojima nema stacioniranih knjižnica i u 5 prigradskih naselja u rubnim dijelovima grada Koprivnice, te po jedno stajalište u poduzeću (Carlsberg) i jedno u ustanovi (Dom za starije) u Koprivnici. U bibliobus je u 2019. godini bilo učlanjeno 2.558 korisnika koji su posjetili bibliobus 14.492 puta (prosječno 69 posjeta dnevno) i posudili 42.001 jedinicu građe (prosječno 204 dnevno).²⁷

26 Koprivnički Bibliobus pruža knjižnične usluge na 50 stajališta u 17 općina Koprivničko-križevačke županije te u rubnim dijelovima grada Koprivnice. Općine i naselja koja obilazi bibliobus: Drnje + Torčec; Đelekovec + Imbriovec; Ferdinandovac; Gola + Otočka, Novačka, Ždala, Gotalovo; Hlebine; Kalinovac; Kloštar Podravski; Koprivnički Bregi + Glogovac; Koprivnički Ivanec + Kunovec; Legrad; Molve; Novigrad Podravski + Delovi; Novo Virje + Medvedička, Drenovica, Crnec; Peteranec + Sigetec; Podravske Sesvete; Rasinja + Subotica Podravska, Veliki Poganac, Kuzminec; Sokolovac + Velika Mučna. Stajališta na području grada Koprivnice: Jagnjedovec, Reka, Starigrad, Vinica, Bakovčice, Dom za starije i nemoćne u Koprivnici, poduzeće Carlsberg Croatia i Kampus.

27 *Izješće o radu Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica u 2019 – opširnija verzija. // Mrežne stranice Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica, 2020. Dostupno na: <http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/dokumenti/>*

U samom vozilu korisnicima je za čitanje i posudbu na raspolaganju oko 3.000 svezaka knjiga i slikovnica, dok ukupan knjižni fond bibliobusa iznosi više od 20.000 svezaka. Bibliobus pruža sljedeće usluge: posudba, pretraživanje baze podataka o građi bibliobusa i knjižnice, rezervacije, edukacija korisničkih skupina i posjeti bibliobusu – osobito djece iz dječjih vrtića i đaka, kulturno-animacijski programi kao što su izložbe i književni susreti te predavanja na stajalištima pod nazivom »Bibliobus vam dovodi u goste...«, odvoženje knjiga teško pokretnim korisnicima do kućnog praga. Nove usluge razvijene u posljednjih nekoliko godina su: STEM programi – micro:bit radionice programiranja i robotike, pričaonice i kreativne radionice pod nazivom »Čitamo i družimo se u bibliobusu«, čitanje digitalnih slikovnica.

U bibliobusu se provodi niz projekata za poticanje čitanja: »Rastemo čitajući« – projekt posudbe knjižnične građe i tableta te ciklus predavanja za roditelje i odgajatelje u vrtićima s ciljem poticanja čitanja i digitalne pismenosti u ruralnim područjima; tematska posudba građe za vrtiće pod nazivom »Vrećice znanja i zabave«, posudba knjiga putem stacionara u vrtićima i školama pod nazivom »(U)čitaj mi knjižnicu!«, fotografski natječaj za popularizaciju čitanja »Uhvaćeni u čitanju« i drugi. Najveća korisnička skupina danas su djeca predškolske i osnovnoškolske dobi, a slijede ih odrasli korisnici i naposljetku srednjoškolci i mladi do 30 godina. Također, najbrojnija su stajališta upravo pored vrtića i osnovnih škola, dok bibliobus danas obilazi samo jedno poduzeće na području Grada Koprivnice (Carlsberg Croatia).

Zbog ograničenih smještajnih kapaciteta u zgradi Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica, rezervni knjižni fond Bibliobusne službe smješten je izvan same Knjižnice i nalazi se u spremištu u Kam-

Izješće o radu Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica u 2019 – opširnija verzija. // Mrežne stranice Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica, 2020. Dostupno na: <http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/dokumenti/>

pusu (bivšoj vojarni), gdje je bibliobus od 2013. i garažiran.

Radno vrijeme bibliobusa odvija se u jednoj, jutarnjoj smjeni. Bibliobus posjećuje stajališta u dvotjednim intervalima, a na jednom stajalištu zadržava se većinom 30 – 45 minuta. Jedan dan u dva tjedna rezerviran je za rad u knjižnici te za servisiranje vozila, a dvije kraće pauze tjedno unutar radnog vremena koriste se za izmjenu građe u vozilu i prikupljanje rezervirane građe za naredni tjedan.

Postojeća organizacija rada i raspored stajališta uvjetovani su brojem zaposlenika, kojih je samo dvoje. Zbog toga, iako ima potreba i zahtjeva s terena za novim stajalištima i/ili produženjem stajanja na nekim postojećim stajalištima, sve dok se ne ostvari zapošljavanje još jedne dvočlane bibliobusne posade, neće se steći niti uvjeti za uvođenje rada bibliobusa u dvije smjene, što je osnovni preduvjet za proširenje mreže stajališta i povećanje vremena zadržavanja bibliobusa.

4.4. Bibliobusna služba Gradske knjižnice »Franjo Marković« Križevci

Križevački bibliobus djeluje u okviru Gradske knjižnice »Franjo Marković« Križevci.

Pokriva stajalištima, tj. knjižničnom uslugom područje cijele križevačke regije, gdje su naselja mahom vrlo mala, rastrkana i međusobno slabo povezana javnim prometom. Bibliobus obavlja pionirsku misiju u ovom kraju gdje nikada ranije u povijesti nisu postojala knjižnice, te mnogi stanovnici Kalničkog prigorja zahvaljujući bibliobusu po prvi put u povijesti imaju mogućnost korištenja knjižnične usluge u svome mjestu.

Projekt osnivanja križevačke Bibliobusne službe osmišljen je 2006. godine s ciljem da se uz pomoć bogatog iskustva koprivničkih knjižničara u području organizacije i rada pokretne knjižnice proširi županijska knjižnična mreža te stanovnicima križevačke okolice također omogućiti korištenje kvalitetnih knjižničnih usluga u

njihovim mjestima gdje žive. Ministarstvo kulture Republike Hrvatske financijski je podržalo projekt osnivanja nove bibliobusne službe u Križevcima, tj. nabave kombi vozila, kao i Koprivničko-križevačka županija, te je krajem 2007. nabavljen kombi koji je tijekom 2008. preuređen u specijalno vozilo za pružanje knjižničnih usluga. U veljači 2009. bibliobus je po prvi put krenuo na teren, nakon što je zaposlen vozač/pomoćni knjižničar, Igor Kuzmić, koji u bibliobusu radi sve do danas.

U 2019. s ukupno 34 stajališta²⁸ bibliobus je pokrivaio 3 općine i naselja u brdsko-planinskom području oko Kalnika (10 naselja) te na širem području grada Križevaca (12 naselja). U bibliobusu je zaposlen jedan djelatnik – vozač /pomoćni knjižničar. U bibliobus je u 2019. bilo učlanjeno 656 korisnika. Bibliobus također dolazi do kućnog praga osoba s invaliditetom i slabije pokretnih, bolesnih i starijih osoba, donosi zvučne knjige slijepim i slabovidnim osobama koje žive na selu i nemaju načina ni mogućnosti da sami dođu u grad po kulturne i obrazovne sadržaje koji će im obogatiti život i svakidašnjicu. Bibliobusna služba organizira i druge programe za svoje korisnike – provodi različite akcije poput likovnih i literarnih natječaja za učenike, projekte za poticanje čitanje i druge, s ciljem pružanja podrške kvalitetnom odgojno-obrazovnom radu s djecom.

Učitelji područnih škola godinama su osobno posuđivali knjige iz Gradske knjižnice Križevci za svoje učenike, nosili torbe, brinuli o knjigama i na vrijeme ih vraćali, a uspostavom Bibliobusne službe Knjižnica

28 Bibliobus Križevci pruža knjižnične usluge u tri općine Kalničkog prigorja: Sv. Ivan Žabno, Sv. Petar Orehovec i Kalnik te u naseljima na širem području grada Križevaca te. Naselja koja obilazi bibliobus: Kloštar Vojakovački, Vojakovac, Carevdar, Mali Carevdar, Đurđić, Sveti Ivan Žabno, Cirkvena, Donja Glogovnica, Vojakovački Osijek, Apatovac, Sveta Helena, Gregurovec, Donji Fodrovec, Brezje Miholečko, Hižanovec, Miholec, Majurec, Sveti Petar Čvrstec, Većeslavec, Ruševac, Trema, Križevačka Poljana, Gušćerovec, Bočkovec, Kalnik, Vojnovec Kalnički, Sveti Petar Orehovec, Gornja Brckovčina, Donja Brckovčina, Bojnikovec, Gornji Dubovec, Veliki Raven, Stara Ves Ravenska, Špiranec, Sveti Martin, Prikraj Križevački

je došla na njihov prag. Učenici su postali pravi članovi knjižnice, kao i oni u gradu, koji mogu osobno birati što im se sviđa. Bibliobus im sada posuđuje sve što im je potrebno, za potrebe škole i nastave, kao i za slobodno vrijeme - najnovije knjige, lektiru, stručne knjige, filmove, zvučne knjige, mikro:bitove i slično. Projekt bibliobusa zasigurno je pridonio boljitku života ljudi u ruralnim područjima, poticanju čitanja, ljubavi prema knjizi, obrazovanju, informiranosti.

Hoće li bibliobus i u idućim godinama i desetljećima donositi radost na lica djece i odraslih, ponajviše ovisi o tome hoće li se i kad uspjeti nabaviti novo, suvremenije i tehnološki bolje opremljeno vozilo, za što su planovi i pripreme već u tijeku.

5. Slavljenička godina za županijske putujuće knjižnice – 2019.

Obje putujuće knjižnice u Županiji proslavile su u 2019. godini okrugle rođendane: Bibliobusna služba Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica osnovana je te kontinuirano radi od 1979. godine i obilježila je 40 godina rada, dok je Bibliobusna služba Gradske knjižnice »Franjo Marković« koja je počela radom 2009. godine proslavila svoj 10. rođendan.

Velike obljetnice županijskih putujućih knjižnica obilježavale su se pod pokroviteljstvom Koprivničko-križevačke županije tijekom cijele 2019. godine, mnogobrojnim aktivnostima namijenjenima javnosti u kojima su sudjelovali domaći i gostujući knjižničari, ali i bibliobusni korisnici. Najmlađi korisnici čestitali su rođendan svojim bibliobusima sudjelovanjem u kreativnim natječajima u kojima su crtali bibliobuse i izrađivali slikovnice na temu pokretnih knjižnica. Priređene su prigodne izložbe dječjih radova te fotografskog materijala iz povijesti i rada bibliobusa u knjižnicama u Koprivnici i Križevcima te organizirani promotivni posjeti bibliobusa školama i vrtićima.

Jedan od najvažnijih načina obilježavanja bibliobusnih obljetnica za javnost bili su mini festivali bibliobusa. Predstavljanje bibliobusa na taj način svugdje u svijetu odavno je poznat i prihvaćen način ne samo popularizacije pokretnih knjižnica, već i knjižnica i čitanja uopće. Naravno, posebno je važna uloga bibliobusnih festivala upravo u zagovaranju u javnosti pokretnih knjižnica, kao specifičnog i često nezamjenjivog načina omogućavanja dostupnosti knjiga i knjižničnih usluga najširim slojevima stanovništva koje živi u malim naseljima, udaljenima od većih gradskih središta i bez institucionalne kulturne ponude koja je u urbanim područjima uobičajena.

Prvi mini festival bibliobusa u jubilarnoj 2019. tako je organiziran uz Dan Koprivničko-križevačke županije, 13. 4. 2019., te nazvan Danom otvorenih vrata županijskih bibliobusa.²⁹ Na središnjem gradskom trgu u Koprivnici, ispred Gradske vijećnice, svi zainteresirani građani mogli su tijekom cijelog dana posjetiti i razgledati oba županijska bibliobusa, koprivnički i križevački, upoznati se s njihovom djelatnošću i knjižnim fondom te odigrati zanimljive nagradne i osvojiti prigodne nagrade.

Drugi mini festival bibliobusa u Koprivnici, u suradnji s regionalnim Društvom knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja održan je prigodom redovne godišnje skupštine spomenutog Društva i stručnog skupa za knjižničare upriličenog tim povodom, s temom »Inkluzivne knjižnične usluge putujućih knjižnica« kojem je domaćin bila Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica. Tom prigodom održan je i mini-festival bibliobusa na kojem su uz dva domaća bibliobusa iz Križevaca i Koprivnice sudjelovali i kolege iz Knjižnice »Nikola Zrinski« Čakovec, sa svojim Bibliobusom Međimurske županije. Bibliobuse su ponovo posjetili

²⁹ Održan Dan otvorenih vrata županijskih bibliobusa iz Koprivnice i Križevaca. // Mrežna stranica Koprivničko-križevačke županije, 2019. Dostupno na: <https://kckzz.hr/odrzan-dan-otvorenih-vrata-zupanijskih-bibliobusa-iz-koprivnice-i-krizevaca/> (1. 7. 2020.)

brojni građani, kao i mališani iz gradskih vrtića i škola, za koje su knjižničari pripremili zabavne igre, čitanje priča i slikovnica, a uz pomoć sponzora iz »Podravke« i pregršt slatkih iznenađenja.

U programu stručnog skupa i godišnje skupštine regionalnog Društva knjižničara sudionici su mogli pogledati prigodni film »Koprivničko-križevački bibliobusni vremeplov: 1979. – 2009. – 2019.«, sačinjen od arhivskih fotografija iz rada oba županjska bibliobusa. Film prikazuje život, rad i razvoj pokretnih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji kroz puna četiri desetljeća. Ujedno je i *hommage* svim putujućim knjižnicama u Hrvatskoj, ali i šire, te želi naglasiti humanu notu u njihovom poslanju. Uz knjižničku građu i usluge te obrazovne i kulturne sadržaje, sve pokretne knjižnice stanovnicima područja koje obilaze donose radost susreta i druženja, prijateljsku, toplu riječ, ljudsku podršku, solidarnost, utjehu i savjet u mnogim životnim situacijama i izazovima. Putujuće knjižnice žive sa svojim korisnicima, dijele s njima njihovu svakodnevicu te su važan i neizostavan dio mnogih života, o čemu kroz kolaž starih i novijih fotografija i video zapisa govori i ovaj film koji je prikazan i u službenom programu 12. savjetovanja za narodne knjižnice u Republici Hrvatskoj (Plitvice, 2019.). Dostupan je na poveznici: https://www.youtube.com/watch?v=AI7RioNAO_w

Tijekom slavljeničke 2020. koprivnički i križevački bibliobus sudjelovali su i predstavili svoju djelatnost na još dva festivala bibliobusa. Na nacionalnom festivalu bibliobusa u Rijeci, održanom 7. – 8. lipnja 2019. pridružili su se velikoj međunarodnoj obitelji putujućih knjižničara i bibliobusima kojih je ukupno 15 doputovalo, osim iz Hrvatske, iz još pet zemalja – Italije, Slovenije, Mađarske, Bosne i Hercegovine i Srbije. U jesen 2019. godine, koprivnički i križevački bibliobus priključili su se mini festivalu bibliobusa koji je održan u obližnjem Čakovcu, 11. 11. 2019., povodom proslave 40. godišnjice rada Bibliobusa Međimurske županije. Ovaj put na

festivalu su se okupila četiri bibliobusna vozila – iz Čakovca, Bjelovara, Koprivnice i Križevaca. Svi festivali izazvali su veliko zanimanje javnosti, bibliobuse je posjetio veliki broj zainteresiranih građana, posebno djece, a knjižničari su još jedno iskoristili prilike za promoviranje ne samo svojih bibliobusa, već također i knjižnica i čitanja općenito.

6. Pokretne knjižnice u Koprivničko-križevačkoj županiji danas

Što znače i što predstavljaju bibliobusi za stanovništvo mjesta koje posjećuju? Svaki njihov dolazak na stajališta predstavlja poseban događaj, željno ga i rado dočekuju i koriste i mali i veliki čitatelji, jer pokretne knjižnice njihov su svojevrsan prozor u svijet, most prema brojim sadržajima koje u svojim malim mjestima nemaju. U bibliobuse se ne dolazi samo posuditi novu knjigu ili film na DVD-u, već i porazgovarati, razmijeniti novosti, informirati se o aktualnostima i trendovima, poigrati se i družiti, naučiti nešto novo, možda upitati za pomoć i savjet knjižničara oko raznih životnih pitanja i nedoumica, ili kod posade bibliobusa potražiti kakvu drugu podršku, lijepu riječ i pouzdano rame za slušanje.

Brojčani podatci o stanju bibliobusnih službi i korištenju bibliobusa koje već dvadesetak godina sustavno prikuplja, obrađuje i analizira Komisija za pokretne knjižnice Hrvatskoga knjižničarskog društva³⁰ pokazuju da dva županjska bibliobusa u Koprivničko-križevačkoj županiji godišnje prijeđu 23.000 kilometara; da su im najbliža stajališta od sjedišta bibliobusa udaljena 3,5 – 4 km, a najdalje stajalište ima koprivnički bibliobus – cca 50 km do stajališta u Kloštru Podravskom. Prosječno se zadržavaju na stajalištu od 30 do 50 minuta.

³⁰ Stanje bibliobusnih službi u RH u 2018. godini. Mrežne stranice Hrvatskoga knjižničarskog društva, 2019. Dostupno na: http://hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/37/publikacije/ (1. 7. 2020.)

Prema najnovijim podacima koje je prikupila Županijska matična služba u okviru analize poslovanja knjižnica u Županiji u 2019. godini³¹, na području Koprivničko-križevačke županije bibliobusi su u 2019. obilazili 84 stajališta, među koja su uključena i ona uz čak 62 škole te 16 dječjih vrtića. Od ukupno 26 matičnih osnovnih škola u Županiji, njih 23 ili 85 % osnovnih škola uključeno je u mrežu stajališta županijskih bibliobusa (bilo kroz stajališta uz matičnu ili uz područne škole). Od ukupno 66 područnih škola u Županiji, njih 46 ili 70 % područnih škola uključeno je u bibliobusnu mrežu.

Suradnja bibliobusa i škola te vrtića koje pokretne knjižnice obilaze ne svodi se samo na posudbu knjižnične građe, već se radi o vrlo živoj interakciji u kojoj knjižničari, učitelji i odgajatelji čine jednu veliku suradničku mrežu i na različite načine surađuju, osmišljavaju i provode aktivnosti sa zajedničkim ciljem njegovanja ljubavi prema knjizi i čitanju od najranije dobi te poticanju čitanja i razvoja informacijske pismenosti kod djece i učenika. Tako bibliobusi – pokretne knjižnice, kao »produžene ruke« svojih matičnih narodnih knjižnica, dopunjuju djelatnost školskih knjižnica i postaju nezamjenjivi suradnici u odgojno-obrazovnom procesu, kako za same najmlađe korisnike, djecu i učenike, tako i za njihove roditelje i druge članove obitelji, ali i za školske knjižničare, učitelje i odgajatelje.

Sadržaji koje bibliobusi nude, osim što pridonose kvaliteti života u smislu provođenju kvalitetnog slobodnog vremena uz knjigu i čitanje, ujedno snažno podupiru poticanje čitanja i razvoj različitih oblika pismenosti od najranije dobi, ne samo ponudom knjižne građe, već i stručnom podrškom odgajateljima i nastavnicima, ali i roditeljima koju osoblje bibliobusa pruža u školama i vrtićima širom Županije. Za djecu koja odrastaju na selu ovo je od izni-

mnog značaja budući da u sredinama u kojima žive nemaju jednake mogućnosti korištenja kulturnih sadržaja kao djeca u gradu ili u većim općinskim središtima, a upravo korištenje knjižnične usluge u bibliobusu daje im priliku za ostvarivanje bar približno jednakih početnih šansi kakve imaju njihovi vršnjaci u većim mjestima.

Osim sadržaja za djecu, i bibliobusi poput svake narodne knjižnice nude također i literaturu svih struka za mlade i odrasle, kako lijepu književnost, tako i literaturu, informacije i sadržaje potrebne i korisne u svakodnevnom životu za, npr. za osobni razvoj, za unapređivanje roditeljstva, za poticanje zdravog načina života, za cjeloživotno učenje i stručno usavršavanje u različitim područjima, što je temelj za ostvarivanje konkurentnosti na tržištu rada u bilo kojoj profesiji, kao i za stvaranje preduvjeta za lakše pronalaženje radnog mjesta pa i za pokretanje ili unapređenje vlastitog posla i samozapošljavanje.

Iako se mogu čuti mišljenja da fizička knjiga nije više toliko potrebna ni važna, uz današnji razvoj internetskih usluga i mogućnosti čitanja, potrebno je uvijek naglašavati činjenicu da dostupnost *online* sadržaja za čitanje, učenje i razonodu i sl. nije jednaka u većim mjestima, kao i u malim mjestima i naseljima, u udaljenim dijelovima Županije koje obilaze bibliobusi.

Bibliobusi svojim korisnicima donose i mogućnost i edukaciju za korištenje novih tehnologija, a cilj je da sljedeća generacija bibliobusnih vozila bude još bolje opremljena informacijsko-komunikacijskim uređajima koji će omogućiti korisnicima pokretnih knjižnica dodatne usluge i jednake uvjete korištenja knjižničnih usluga kao i u stacionarnim knjižnicama.

Potrebno je spomenuti i socijalnu ulogu koju bibliobusi imaju – obilazeći i najmanja mjesta u Županiji u kojima živi veliki broj starijih stanovnika, i općenito stanovnika slabijeg imovinskog stanja, knjižničari u pokretnim knjižnicama često predstavljaju jedini dodir tih građana s vanjskim svijetom, i donose im kulturne sadržaje koje si inače ne bi mogli priuštiti,

³¹ Koprivničko-križevačka županija: *Opisna analiza stanja narodnih knjižnica - 2019.* Arhiva Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica, travanj 2020.

niti bi imali načina da do njih dođu. Najugroženiji pri tome su upravo najmlađi i najstariji stanovnici – djeca i osobe treće životne dobi, koji nemaju mogućnost sami osigurati prijevoz do gradova gdje se nalaze knjižnice i drugi kulturni sadržaji, a ne postoji ni odgovarajući javni prijevoz koji bi mogli koristiti.

Bibliobusi, nadalje, dolaze do kućnog praga osoba s invaliditetom i slabije pokretnih, bolesnih i starijih osoba, donose zvučne knjige slijepim i slabovidnim osobama koje žive na selu i nemaju načina ni mogućnosti da sami dođu u grad po kulturne i obrazovne sadržaje koji će im obogatiti život i svakidašnjicu. Bibliobusne službe organiziraju i druge programe za svoje korisnike – na teren kojeg obilaze dovode književnike i kazališne predstave u škole i vrtiće, za djecu i odrasle, organiziraju predavanja, provode različite akcije poput likovnih i literarnih natječaja za učenike i djecu vrtićke dobi, provode projekte za djecu i odrasle s ciljem pružanja podrške kvalitetnom odgojno-obrazovnom radu s djecom, učinkovitom korištenju ICT-a, poticanju čitanja od najranije dobi.

7. Perspektiva razvoja pokretnih knjižnica

Širom Koprivničko-križevačke županije i dalje postoje potrebe za uvođenjem novih stajališta bibliobusa, kao i za produženjem vremena stajanja na postojećim stajalištima, ali za tako nešto trenutno nema više prostora u sadašnjem rasporedu rada ni jednog, ni drugog bibliobusa koji rade u samo jednoj smjeni, budući da nemaju dovoljno zaposlenika za drugu smjenu. Stoga su za dalji razvoj potrebni prvenstveno dodatni zaposlenici, a veliki izazov bit će i osiguravanje financijskih izvora radi zamjene postojećih bibliobusa novima, jer je istek roka trajanja sadašnjih vozila vrlo blizu.

Aktualni zakonski propisi i strateški dokumenti u Hrvatskoj posebno ističu

ulogu pokretnih knjižnica – bibliobusa u sveukupnom razvoju knjižničnih usluga za stanovništvo. Rezultat je to i dugogodišnjih nastojanja samih knjižničara, prvenstveno Komisije za pokretne knjižnice Hrvatskoga knjižničarskog društva, koja je u dvadeset godina svoga postojanja neumorno poticala, predlagala i aktivno sudjelovala u raspravi i donošenju tih dokumenata.

U novom *Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*³² donesenom 2019. u članku 10., stavci 4. navedeno je: *U svrhu osiguranja knjižnične usluge za svako naselje, općine i gradovi dužni su, zajedno sa županijom na čijem su području, osigurati uslugu pokretne knjižnice koja se pruža svim korisnicima koji žive na udaljenim područjima tih općina, gradova i županije, sukladno ovom Zakonu i propisanim standardima iz članka 12. stavka 2. ovoga Zakona.*

Nadalje, u *Strateškom planu Ministarstva kulture RH 2019. – 2021.*³³ u točki 1.5.3. *Potporna razvoju knjižničnih usluga i zadovoljavanju potreba korisnika* stoji: *Razvojem mreže bibliobusnih službi narodnih knjižnica u Republici Hrvatskoj omogućilo bi se fleksibilno i ekonomično pružanje knjižničnih usluga svim stanovnicima bez obzira na mjesto stanovanja i udaljenost od stacionarnih knjižnica (otoci, planinski krajevi, prigradska naselja..), dok se u istom dokumentu u poglavlju Pokazatelji rezultata navodi: Povećanje sredstava za nabavu knjižne i neknjižne građe za bibliobusne službe, omogućavanje kvalitetnijeg pristupa knjižničnim sadržajima svim osobama kojima je iz bilo kojih razloga onemogućen dolazak u knjižnice.*

*Nacionalna strategija poticanja čitanja za razdoblje 2017. – 2022.*³⁴ također spomi-

32 Nav. dj.

33 *Strateški plan Ministarstva kulture RH 2019. – 2021.* Ministarstvo kulture RH, 2018. Dostupno na: [https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2005/Strate%C5%A1ki%20plan%20MK%202019.-2021.%20-%20Final%20\(004\).pdf](https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2005/Strate%C5%A1ki%20plan%20MK%202019.-2021.%20-%20Final%20(004).pdf) (1. 7. 2020.)

34 *Čitajmo da ne ostanemo bez riječi: Nacionalna strategija za poticanje čitanja 2017. – 2022.* Ministarstvo kulture RH, 2017. Dostupno na: https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2020/Dokumenti/NSC%CC%8CP_final.pdf (1. 7. 2020.)

nje potrebu osiguravanja dostupnosti materijala za čitanje u poglavlju *Treći ključni strateški cilj: Povećanje dostupnosti knjiga i drugih čitalačkih materijala*, pod točkom 3.3. *Osigurati veću dostupnost knjige* gdje stoji: 3.3.1. *Osigurati alternativne načine dolaska do knjige za populaciju kojoj nisu na raspolaganju knjižnične usluge u mjestu stanovanja ili u mjestu boravka (ruralne sredine, bolnice, kazneno-popravne ustanove i drugo).*

Na temelju navedenih dokumenata u okviru Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020., objavljen je krajem 2019. godine *Godišnji plan objave poziva na dostavu projektnih prijedloga OPULJP-a*, u kojem je – između ostalih – planiran i natječaj za dodjelu bespovratnih sredstava pod nazivom »Čitanjem do uključivog društva«,³⁵ s ciljem povećanja socijalne uključenosti pripadnika ranjivih skupina kroz razvoj čitalačke pismenosti. Prihvatljiva aktivnost u okviru ovog poziva, uz provedbu projekata poticanja čitanja i razvoja čitalačkih kompetencija, te prihvatljiv trošak bit će i nabava novih bibliobusa. Prilika je to za obje bibliobusne službe u Koprivničko-križevačkoj županiji kako bi nabavile prijeko potrebna nova bibliobusna vozila za svoj rad.³⁶ Kako bi što uspješnije aplicirali na natječaj, knjižničari su već uključeni u niz oblika stručnog usavršavanja i stjecanja dodatnih znanja. Najnoviji među njima je upravo (u svibnju 2020.) prihvaćen Erasmus+ projekt »Putujuće knjižnice bez granica«³⁷ kojeg provodi Društvo knjižničara Bilogore, Podravine i Kalničkog prigorja, a u njemu sudjeluje

Ljiljana Vugrinec iz Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica, zajedno sa Silvijom Perić iz Gradske knjižnice i čitaonice Virovitica. Projekt uključuje sedmodnevnu mobilnost u Španjolskoj (u Kataloniji), radi upoznavanja organizacije i načina rada njihovih putujućih knjižnica koje su među najrazvijenijima u Europi.

8. Zaključak

Upravo zahvaljujući dvjema službama pokretnih knjižnica, knjižničnim uslugama narodnih knjižnica obuhvaćeno je 100 % područja Koprivničko-križevačke županije, tj. sve njene općine i gradovi. Dva županijska bibliobusa, koprivnički i križevački, donose mogućnost čitanja i pozitivne socijalne interakcije u bibliobusu stanovništvu čak 20 općina, gdje imaju više od 80 stajališta u preko 60 naselja, u 62 škole i 16 dječjih vrtića. Po broju stajališta i članova pokretnih knjižnica, u odnosu na broj stanovnika, Koprivničko-križevačka županija na samom je vrhu od svih županija u Hrvatskoj koje imaju bibliobuse.³⁸

Iako se radi o inovativnom i pionirskom obliku organizacije pokretnih knjižnica u Hrvatskoj, kroz dvije zasebne bibliobusne službe u različitim gradovima, on se pokazao vrlo učinkovit i uspješan, i to prvenstveno zato što je osim stručne podloge za njihov rad koju je osigurala matična Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica i njena Županijska matična služba, također osigurana i podrška lokalne i regionalne zajednice, kroz kvalitetno i pouzdano financiranje njihovog redovnog rada.

Godine sustavnog promoviranja službi i educiranja zaposlenika putujućih knjižnica, ali i stručne javnosti općenito, rezultirali su nikad boljom zastupljenošću pokretnih knjižnica u novom Zakonu o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti, što daje dobre temelje za njihov dalji razvoj.

35 Čitanjem do uključivog društva. Godišnji plan objave Poziva na dostavu projektnih prijedloga OPULJP-a -1. izmjene, svibanj 2020. Dostupno na: <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/razdoblje-2014-2020/godisnji-plan-objave-operacijaprojekata-esf/> (1. 7. 2020.)

36 Objava Javnog poziva za natječaj Čitanjem do uključivog društva, planirana za travanj 2020., uslijed pandemije COVID-a 19 odgođena je za rujan 2020.

37 Odboren Erasmus+ projekt Putujuće knjižnice bez granica. // Mrežne stranice Knjižnice i čitaonice »Fran Galović«. Dostupno na: http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/default_vijest.asp?sid=8363 (1. 7. 2020.)

38 Pokretne knjižnice RH - stanje 2018. // Mrežne stranice Hrvatskog knjižničarskog društva. Dostupno na: http://hkdrustvo.hr/hr/strucna_tijela/37/publikacije/ (1. 7. 2020.)

No, rad na promociji putujućih knjižnica time ne završava, i zapravo nikad ne prestaje, kao ni učenje, i potreba za stručnom suradnjom i povezivanjem s kolegama sa svih strana svijeta. Jer za sve ostvarene rezultate u radu pokretnih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji, kao i u Hrvatskoj, iznimno je zaslužno upravo intenzivno stalno stručno usavršavanje svih knjižničara uključenih u njihov rad, kao i suradnja s drugim knjižničarima i stručnjacima, aktivno sudjelovanje u radu Hrvatskoga knjižničarskog društva i njegovoj Komisiji za pokretne knjižnice te učenje iz domaćih i inozemnih primjera dobre prakse. Susreti i suradnja s knjižničarima iz drugih zemalja – Slovenije, Mađarske, Srbije, Španjolske, Portugala, Nizozemske, Danske, Austrije, Njemačke, Finske, Norveške, Velike Britanije, Bosne i Hercegovine, Crne Gore i drugih – ostvarena sudjelovanjem naših putujućih knjižničara i bibliobusa u nizu stručnih konferencija i međunarodnih festivala bibliobusa – doprinijeli su da se mnoga dobra iskustva i ideje primjene i u lokalnoj sredini kako bi se unaprijedio rad naših putujućih knjižnica i podigla kvaliteta njihovih usluga za korisnike.

Zahvaljujući strukovnom povezivanju i zajedničkom jedinstvenom nastupu, hrvatske i naše županijske pokretne knjižnice napredovale su od praktično nevidljivog segmenta nacionalnog knjižničarstva prije dvadesetak godina do jednog od njegovih najaktivnijih i najperspektivnijih segmenata. Koliko je važno i nadalje razvijati pokretne knjižnice, pokazuje UN Agenda za održivi razvoj 2030, gdje upravo pokretne knjižnice – kao jedine knjižnice i jedine kulturne ustanove u mnogim zajednicama – doprinose cijelom nizu postavljenih ciljeva Agende: ostvarivanju prava na pristup informacijama, znanju i kulturi neovisno o mjestu življenja; smanjivanju društvene isključenosti; boljem obrazovanju i lakšem uključivanju u tržište rada; smanjivanju socijalne nejednakosti; smanjivanju posljedica siromaštva; podizanju kvalitete i standarde života u zajednici.

Po načinu organizacije i dostupnosti stanovništvu te po ostvarenim rezultatima koje pokazuju statistički podaci o njihovom korištenju, možemo reći da narodne knjižnice Koprivničko-križevačke županije predstavljaju jedan od najuspješnijih organiziranih sustava koji djeluju na županijskoj razini u KKŽ. Jedini su institucionalni oblik kulturne ponude koji je profesionalno organiziran i dostupan u svim jedinicama lokalne samouprave u Županiji, čemu osobito doprinose dva županijska bibliobusa. Podatak da je u narodne knjižnice i bibliobuse učlanjeno više od 14.000 stanovnika Županije ili 12 % ukupne županijske populacije, sam po sebi dovoljno govori o potrebi i važnosti knjižničnih usluga za stanovništvo.

Praćenje rezultata njihovog rada tijekom godina pokazuje da je u bibliobusima Koprivničko-križevačke županije, kao i u narodnim knjižnicama u Županiji općenito, gotovo dosegnuta gornja granica mogućnosti u pružanju usluga s postojećim kapacitetima – raspoloživom prostornom infrastrukturom i opremom knjižnica i bibliobusa te s trenutnim brojem stručnih zaposlenika. Za pružanje usluga u povećanom opsegu, za dodatni broj novih članova i uvođenje novih usluga koje građani traže i očekuju i od knjižnica i od bibliobusa, posebno onih vezanih za korištenje novih tehnologija, nužna su dodatna ulaganja u kapacitete za pružanje knjižničnih usluga i to ponajprije u dodatno zapošljavanje stručnih djelatnika te svakako u prostore i opremu, što za bibliobusne službe znači hitnu nabavu novih bibliobusnih vozila, kao preduvjet ne samo daljeg razvoja pokretnog knjižničarstva u Županiji, već i održanja bibliobusnih službi uopće.

Zaključno, bibliobusne službe Koprivnice i Križevaca dragocjen su i nezamjenjiv dio ukupne županijske mreže narodnih knjižnica u Koprivničko-križevačkoj županiji. Nemjerljivo doprinose ukupnoj dostupnosti knjižničnih usluga stanovništvu Županije i važan su dio svakodnevnog života tisuća njenih građana. U vremenu kad obilježavaju svoje jubilarne rođendane,

bibliobusi zaslužuju posebno priznanje što kroz više desetljeća uspješnog rada osiguravaju i donose knjižnične usluge, kulturu i znanje baš onima kojima su one najteže dostupne, a možda zapravo i najpotrebnije.

Summary

Mobile Libraries - Mobile Library Vans of Koprivnica-Križevci County between 1979 and 2019

Mobile libraries – mobile library vans are an important part of the overall county network of public libraries in Koprivnica-Križevci County. They ensure the availability of library services in as many as 20 municipalities where there are no stationary libraries. For the occasion of marking 40 years since the founding of Koprivnica's mobile library, this article provides an overview of the current state and development of mobile libraries in Koprivnica-Križevci County. In the introduction, the author talks about the role and importance of mobile library vans and gives a brief overview of the development of mobile librarianship in Croatia. In the context of the overall county network of public libraries in Koprivnica-Križevci County, the role of county mobile library vans, their services, work results and specifics, and especially their contribution to the availability of library services to the population in the widest area of the county are being discussed. Furthermore, special attention is given to the activities and events of 2019, related to the celebration of jubilee mobile library van anniversaries. In the conclusion, the author discusses possible perspectives for the development of county mobile libraries in the future.

Literatura

- *Čitajmo da ne ostanemo bez riječi: Nacionalna strategija za poticanje čitanja 2017.-2022.* Ministarstvo kulture RH, 2017. Dostupno na: https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2020/Dokumenti/NSC%CC%8CP_final.pdf (1. 7. 2020.)
- *Čitanjem do uključivog društva.* Godišnji plan objave Poziva na dostavu projektnih prijedloga OPU-LJP-a -1. izmjene, svibanj 2020. Dostupno na: <http://www.esf.hr/europski-socijalni-fond/razdoblje-2014-2020/godisnji-plan-objave-operacijaprojekata-esf/> (1. 7. 2020.)
- ČRNJAR, Ljiljana; VUGRINEC, Ljiljana: *Pokretne knjižnice u Hrvatskoj: pogled iz prošlosti u budućnost.* // *Pokretne knjižnice u Hrvatskoj: zbornik radova* (ur. Ljiljana Vugrinec; Ljiljana Črnjar; Frida Bišćan), Zagreb; Karlovac: Hrvatsko knjižničarsko društvo; Gradska knjižnica »Ivan Goran Kovačić« Karlovac, 2012., 9–29.
- *Koprivničke knjižničarke na Svjetskom knjižničarskom kongresu u Ateni, 24. – 30. 8. 2019.* // *Mrežne stranice Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica, 2019.* Dostupno na: http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/default_vijest.asp?sid=8040 (1. 7. 2020.)
- KUZMIĆ, Igor: *Bibliobusna služba Gradske knjižnice »Franjo Marković« Križevci.* // *Pokretne knjižnice u Hrvatskoj: zbornik radova* (ur. Ljiljana Vugrinec; Ljiljana Črnjar; Frida Bišćan), Zagreb; Karlovac: Hrvatsko knjižničarsko društvo; Gradska knjižnica »Ivan Goran Kovačić« Karlovac, 2012., 79–85.
- *Narodne knjižnice i bibliobusi u našoj Županiji u 2019. zabilježili gotovo pola milijuna posjeta građana.* // *Mrežna stranica Knjižnice i čitaonice »Fran Galović«, 2020.* Dostupno na: http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/default_vijest.asp?sid=8359 (1. 7. 2020.)
- *Odobren Erasmus+ projekt »Putujuće knjižnice bez granica«.* // *Mrežne stranice Knjižnice i čitaonice »Fran Galović«.* Dostupno na: http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/default_vijest.asp?sid=8363 (1. 7. 2020.)
- *Održan Dan otvorenih vrata županijskih bibliobusa iz Koprivnice i Križevaca.* // *Mrežna stranica Koprivničko-križevačke županije, 2019.* Dostupno na: <https://kckzz.hr/odrzan-dan-otvorenih-vrata-zupanijskih-bibliobusa-iz-koprivnice-i-krizevaca/> (1. 7. 2020.)
- *Pokretne knjižnice u Hrvatskoj: zbornik radova* (ur. Ljiljana Vugrinec; Ljiljana Črnjar; Frida Bišćan), Za-

- greb; Karlovac: Hrvatsko knjižničarsko društvo; Gradska knjižnica »Ivan Goran Kovačić« Karlovac, 2012.
- *Popis stanovništva 2011.: 1. Kontingenti stanovništva po gradovima / općinama* // Državni zavod za statistiku, 2012. Dostupno na: https://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/H01_01_03/H01_01_03.html (1. 7. 2020.)
 - *Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica u RH*. // Narodne novine 43, 2001.
 - *Smjernice za pokretne knjižnice* / prerađeno izdanje priredila radna skupina IFLA-ine Sekcije za narodne knjižnice na čelu s Ianom Stringerom ; [s engleskog prevela Sanja Kovačević ; stručna redakcija prijevoda Ljiljana Črnjar, Ljiljana Vugrinec]. Zagreb, Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.
 - *Standardi za narodne knjižnice*. // Narodne novine 58, 1999.
 - *Statistički podaci i pokazatelji uspješnosti za narodne knjižnice za 2019. godinu*. // Nacionalna i sveučilišna knjižnica: Portal matične djelatnosti, 2020. Dostupno na: <http://maticna.nsk.hr/statistika/preuzimanje/> (1. 7. 2020.)
 - *Strateški plan Ministarstva kulture RH 2019. – 2021.* // Ministarstvo kulture RH, 2018. Dostupno na: [https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2005/Strate%20a1ki%20plan%20MK%202019.-2021.%20-%20Final%20\(004\).pdf](https://www.min-kulture.hr/userdocsimages/2005/Strate%20a1ki%20plan%20MK%202019.-2021.%20-%20Final%20(004).pdf) (1. 7. 2020.)
 - ŠVEC, Vesna: *Prva pokretna knjižnica: više pomoći prosvjetnih radnika*. // Glas Podravine 15, 33 (7. 9. 1963.), 5.
 - *U Sofiji održana 2. konvencija INELI Balkans*. // HKD novosti, 72, 2017. Dostupno na: <https://www.hkdrukstvo.hr/hkdnovosti/clanak/1297> (1. 7. 2020.)
 - UNESCO-ov manifest za narodne knjižnice, 1994. Dostupno na: http://dzs.ffzg.unizg.hr/text/UNESCOv_manifest_za_narodne_knjiznice.htm (1. 7. 2020.)
 - VUGRINEC, Ljiljana: *Bibliobusna služba Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica*. // Knjižnice i čitaonice grada Koprivnice 1650. – 2010.: Spomenica Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica (ur. Dijana Sabolović-Krajina), Koprivnica: Knjižnica i čitaonica »Fran Galović« Koprivnica, 2010., 190–202.
 - VUGRINEC, Ljiljana: «*MI IMAMO BIBLIOBUS! A VI?»: 11. okrugli stol o pokretnim knjižnicama u Republici Hrvatskoj i 5. festival hrvatskih bibliobusa*. // Svežak 15, 15, 2013., 64. Dostupno na: http://www.drustvo-knjiznicara-bpkp.hr/svezak/svezak15/svezak_15_2013.pdf (1. 7. 2020.)
 - VUGRINEC, Ljiljana: *Narodne knjižnice u Koprivničko-križevačkoj županiji – primjer organizacije županijske knjižnične mreže*. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 62, 1 (2019), 285–306. Dostupno na: <https://www.hkdrukstvo.hr/vjesnik-bibliotekara-hrvatske/index.php/vbh/article/view/743> (1. 7. 2020.)
 - VUGRINEC, Ljiljana: *Županijska matična služba Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica*. // Podravski zbornik 38/2012 (ur. Robert Čimin), Koprivnica: Muzej grada Koprivnice, 2012., 172–190.
 - *Zakon o knjižnicama*. // Narodne novine 105, 1997.
 - *Zakon o knjižnicama i knjižničnoj djelatnosti*. // Narodne novine 17, 2019.

Izvori

- Arhiva Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica. *Izvešće o radu Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica u 2019. – opširnija verzija*. // Mrežne stranice Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica, 2020. Dostupno na: <http://www.knjiznica-koprivnica.hr/knjiznica/dokumenti/> (1. 7. 2020.)
- Arhiva Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica. *Izvešće Županijske matične službe o stanju narodnih knjižnica u koprivničko-križevačkoj županiji i nacrt za izgradnju županijske knjižnične mreže*, listopad 1999.
- Arhiva Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica. Koprivničko-križevačka županija: *Opisna analiza stanja narodnih knjižnica – 2019*. // Arhiva Knjižnice i čitaonice »Fran Galović« Koprivnica, travanj 2020.